

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

VLASTIVĚDA

4.ročník

**Inovace a zkvalitnění výuky směřující k rozvoji čtenářské a
informační gramotnosti**

Osvícenští panovníci Marie Terezie a Josef II.

Vyhledávání informací v textu, úkoly k textu a řešení

vl.znak: UM – ČaJS

Autor: Mgr.Josef Dostál

2013

ZŠ Rokytnice v O.h.

Text: **Osvícenští panovníci Marie Terezie a Josef II.**

Od pradávna vládli v českých zemích muži, avšak habsburský císař Karel VI. neměl syna, proto se císařovnou stala dcera Marie Terezie. Okolní panovníci toho chtěli využít a zmocnit se habsburské říše. Mladá císařovna však většinu svého dědictví - až na část Slezska- uhájila.

Hned na počátku vlády si uvědomila, jak zbídačenou zemi zdědila, a toužila se vyrovnat vyspělejšímu Prusku. Stát potřeboval silnou armádu, kterou je ale třeba uživit a vybavit moderními zbraněmi. Řemesla usnula během třicetileté války a nemohla se rozvinout, dokud poddaní pracovali na panském při těžké robotě, která trvala téměř celý týden. Chudině už nezbývaly čas ani síly na jinou práci. Tito nevolníci byli majetkem šlechticů, kteří s nimi mohli nakládat, jak je napadlo. Panovnice pochopila, že východiskem je omezení moci šlechty, proto zmírnila robotu na tři dny v týdnu, zavedla řádné soudy, aby páni sami nemohli poddané trestat. Zakládala velké dílny pro mnoho dělníků, aby se rozjela řemeslná výroba a obchod. Proto se také začaly stavět silnice.

Císařovna si byla jista, že ke zlepšení stavu země přispěje i vyšší vzdělanost, obyvatelstvo z velké části neumělo číst, psát ani počítat. Zavedla tedy povinnou školní docházku na pět let pro všechny děti. Nadanější žáci pak mohli pokračovat v odborném studiu například na církevních školách.

Marie Terezie měla 16 dětí (však se jí také přezdívalo „tchýně Evropy“) a její nejstarší syn Josef II. byl nejprve spoluvladařem, po její smrti pak císařem. Ve změnách pokračoval ještě důrazněji. Uvědomoval si, že lid je třeba „osvítit“ věděním, proto se mu také říká osvícenský panovník. Zrušil nevolnictví, takže poddaní se mohli stěhovat, svobodně volit řemesla, vdávat se a ženit. Vydáním zvláštní listiny obnovil v zemi náboženskou svobodu. Dalšími změnami bylo zrovnoprávnění Židů s ostatním obyvatelstvem a omezení vlivu církve, což s sebou ovšem přineslo i škody v podobě zničení mnoha památek a klášterních knihoven při rušení klášterů. Neblahým důsledkem jeho vlády byla také „germanizace“ – násilné poněmčování, protože zavedl jako jednotný jazyk němčinu. To ale vyvolalo odpor českých vlastenců, kteří začali podporovat upadající český jazyk vydáváním knih v češtině, překládáním textů do češtiny, psaním učebnic a hraním českého divadla. O několik let později tyto snahy vyústily v tzv. „národní obrození“.

1. Vyznač v úvodním textu zeleně změny, které zavedla Marie Terezie, a žlutě vyznač reformy Josefa II.
2. Vysvětli následující pojmy uvedením citace z textu:

OSVÍCENSTVÍ	
ROBOTA	
NEVOLNICTVÍ	
GERMANIZACE	

3. V následujícím řetězci písmen vyhledej změny, které nepovažujeme za příliš přínosné:

**Gueurumuaunuiuzuaucue a nuiučueunuí
kuluáušutueurunuíuch kunuiuhuouuvueun**

4. Ve čtyřsměrce vyhledej pozitivní reformy osvícených panovníků. Po vyškrtání všech 13 výrazů přečti zbylá písmena po řádcích a doplň větu pod čtyřsměrkou.

T	P	O	Ů	D	U	O	S	Í	N	E	D	E	V	A	Z	L	E
R	O	M	E	Z	E	N	Í	M	O	C	I	Š	L	E	CH	T	Y
E	V	K	R	Í	C	U	V	I	L	V	Í	N	E	Z	E	M	O
A	I	N	Č	N	Í	U	D	O	CH	B	O	J	O	V	Z	O	R
Í	N	Á	L	Ě	D	Z	V	A	N	Z	A	R	Ů	D	P	A	T
E	N	N	T	P	O	V	O	L	O	V	A	L	V	Y	Z	N	Á
V	Á	A	Z	R	U	Š	E	N	Í	R	O	B	O	T	Y	T	I
N	Š	E	K	C	I	N	L	I	S	A	B	V	A	T	S	Ý	V
A	K	M	O	D	E	R	N	Í	A	R	M	Á	D	A	T	O	L
R	O	V	N	O	P	R	Á	V	N	O	S	T	Ž	I	D	Ů	I
C	L	E	S	E	M	E	Ř	Í	N	Á	V	O	T	S	Ě	P	K
É	A	D	O	B	O	V	S	Á	K	S	N	E	Ž	O	B	Á	N
Z	R	U	Š	E	N	Í	N	E	V	O	L	N	I	C	T	V	Í

zavedení
soudů,
omezení
moci
šlechty,
omezení
vlivu církve,
rozvoj
obchodu,
důraz na
vzdělání,
zrušení
roboty,
výstavba
silnic,
moderní
armáda,
rovnopráv-
nost Židů,
pěstování
řemesel,
náboženská
svoboda,
zrušení
nevolnictví,
povinná
škola

..... náboženství.

5. Rozhodni o pravdivosti následujících tvrzení. Dobře rozmysli a vyber písmeno u odpovědi ANO/NE, podle toho, jak tvrzení odpovídá informacím v úvodním textu. Písmena zapsaná v daném pořadí ti prozradí důležitý výraz, jehož vysvětlení si můžeš níže přečíst.

	ANO	NE
Marie Terezie pocházela z 16 dětí.	P	O
Josef II. nebyl manželem Marie Terezie.	S	A
Císařovna se chtěla vyrovnat Karlovi VI..	N	V
Armádu považovala Marie Terezie za velmi důležitou.	Í	O
Povinná školní docházka byla stanovena v délce 10 let.	V	C
Marie Terezie posílila moc šlechty zavedením nevolnictví.	N	E
K rozvoji řemesel a obchodu přispěla výstavba dílen a silnic.	N	I
Poměry chudého lidu se také zlepšily díky zavedení soudnictví.	S	C
Nevolníci se nemohli bez souhlasu vrchnosti ženit ani stěhovat.	T	E
Josef II. se postaral o úplné zrušení náboženství.	M	V
Rušení klášterů znamenalo i ničení církevních památek.	Í	T

_____ je nový způsob nahlížení na svět a život v něm.

Usiluje „o prozření člověka skrz tmou nevědomosti“. Myslitelé důvěřovali lidskému rozumu a považovali vzdělání za základní podmínku pokroku. Snažili se upozornit na důležitost spravedlnosti, přirozených práv člověka a nesmyslnost předsudků a tzv. „církevních pravd“.

Řešení:

1. Vyznač v úvodním textu zeleně změny, které zavedla Marie Terezie, a žlutě vyznač reformy Josefa II.:

Od pradávna vládli v českých zemích muži, avšak habsburský císař Karel VI. neměl syna, proto se císařovnou stala dcera Marie Terezie. Okolní panovníci toho chtěli využít a zmocnit se habsburské říše. Mladá císařovna však většinu svého dědictví - až na část Slezska- uhájila.

Hned na počátku vlády si uvědomila, jak zbídačenou zemi zdědila, a toužila se vyrovnat vyspělejšímu Prusku. Stát potřeboval **silnou armádu**, kterou je ale třeba uživit a vybavit moderními zbraněmi. Řemesla usnula během třicetileté války a nemohla se rozvinout, dokud poddaní pracovali na panském při těžké robotě, která trvala téměř celý týden. Chudině už nezbývaly čas ani síly na jinou práci. Tito nevolníci byli majetkem šlechticů, kteří s nimi mohli nakládat, jak je napadlo. Panovnice pochopila, že východiskem je **omezení moci šlechty**, proto **zmírnila robotu** na tři dny v týdnu, **zavedla řádné soudy**, aby páni sami nemohli poddané trestat. **Zakládala velké dílny** pro mnoho dělníků, **aby se rozjela řemeslná výroba a obchod**. Proto **se** také **začaly stavět silnice**.

Císařovna si byla jista, že ke zlepšení stavu země přispěje i **vyšší vzdělanost**, obyvatelstvo z velké části neumělo číst, psát ani počítat. **Zavedla tedy povinnou školní docházku** na pět let pro všechny děti. Nadanější žáci pak mohli pokračovat v odborném studiu například na církevních školách.

Marie Terezie měla 16 dětí (však se jí také přezdívalo „tchýně Evropy“) a její nejstarší syn Josef II. byl nejprve spoluvladařem, po její smrti pak císařem. Ve změnách pokračoval ještě důrazněji.

Uvědomoval si, že **lid je třeba „osvítit“ věděním**, proto se mu také říká osvícenský panovník. **Zrušil nevolnictví**, takže poddaní se mohli stěhovat, svobodně volit řemesla, vdávat se a ženit. Vydáním zvláštní listiny **obnovil** v zemi **náboženskou svobodu**. Dalšími změnami bylo **zrovnoprávnění Židů** s ostatním obyvatelstvem a **omezení vlivu církve**, což s sebou ovšem přineslo i škody v podobě **zničení mnoha památek a klášterních knihoven při rušení klášterů**. Neblahým důsledkem jeho vlády byla také „**germanizace**“ – **násilné poněmčování**, protože **zavedl jako jednotný jazyk němčinu**. To ale vyvolalo odpor českých vlastenců, kteří začali podporovat upadající český jazyk

vydáváním knih v češtině, překládáním textů do češtiny, psaním učebnic a hraním českého divadla. O několik let později tyto snahy vyústily v tzv. „národní obrození“.

2. Vysvětli následující pojmy uvedením citace z textu:

OSVÍCENSTVÍ	Císařovna si byla jista, že ke zlepšení stavu země přispěje i vyšší vzdělanost . Josef II. si uvědomoval, že lid je třeba „osvítit“ věděním.
ROBOTA	Poddaní pracovali na panském při těžké robotě, která trvala téměř celý týden. Chudině už nezbývaly čas ani síly na jinou práci.
NEVOLNICTVÍ	Nevolníci byli majetkem šlechticů, kteří s nimi mohli nakládat, jak je napadlo. Nemohli se stěhovat, svobodně volit řemesla, vdávat se a ženit.
GERMANIZACE	Násilné poněmčování , kdy Josef II. zavedl jako jednotný jazyk němčinu.

3. V následujícím řetězci písmen vyhledej změny, které nepovažujeme za příliš přínosné:

**G e r m a n i z a c e a n i č e n í ,
k l á š t e r n í c h k n i h o v e n**

Z řetězce bylo třeba vyškrtat všechna písmena „u“, která tam byla vložena navíc.

4. Ve čtyřsměrce vyhledej všechny pozitivní reformy osvícených panovníků
Po vyškrtnutí všech 13 výrazů přečti zbylá písmena po řádcích a doplň větu pod čtyřsměrkou.

<u>T</u>	P	<u>O</u>	Ů	D	U	O	S	Í	N	E	D	E	V	A	Z	<u>L</u>	<u>E</u>
<u>R</u>	O	M	E	Z	E	N	Í	M	O	C	I	Š	L	E	CH	T	Y
E	V	K	R	Í	C	U	V	I	L	V	Í	N	E	Z	E	M	O
<u>A</u>	I	<u>N</u>	<u>Č</u>	<u>N</u>	<u>Í</u>	U	D	O	CH	B	O	J	O	V	Z	O	R
Í	N	Á	L	Ě	D	Z	V	A	N	Z	A	R	Ů	D	<u>P</u>	<u>A</u>	<u>T</u>
E	N	<u>N</u>	<u>T</u>	<u>P</u>	<u>O</u>	<u>V</u>	<u>O</u>	<u>L</u>	<u>O</u>	<u>V</u>	<u>A</u>	<u>L</u>	<u>V</u>	<u>Y</u>	<u>Z</u>	<u>N</u>	<u>Á</u>
<u>V</u>	Á	<u>A</u>	Z	R	U	Š	E	N	Í	R	O	B	O	T	Y	<u>T</u>	<u>I</u>
<u>N</u>	Š	<u>E</u>	<u>K</u>	C	I	N	L	I	S	A	B	V	A	T	S	Ý	V
<u>A</u>	K	M	O	D	E	R	N	Í	A	R	M	Á	D	A	<u>T</u>	<u>O</u>	<u>L</u>
R	O	V	N	O	P	R	Á	V	N	O	S	T	Ž	I	D	Ů	<u>I</u>
<u>C</u>	L	E	S	E	M	E	Ř	Í	N	Á	V	O	T	S	Ě	P	<u>K</u>
<u>É</u>	A	D	O	B	O	V	S	Á	K	S	N	E	Ž	O	B	Á	N
Z	R	U	Š	E	N	Í	N	E	V	O	L	N	I	C	T	V	Í

TOLERANČNÍ PATENT POVOLOVAL VYZNÁVAT I NEKATOLICKÉ náboženství.

5. Rozhodni o pravdivosti následujících tvrzení. Dobře rozmysli a vyber písmeno u odpovědi ANO/NE, podle toho, jak tvrzení odpovídá informacím v úvodním textu. Písmena zapsaná v daném pořadí ti prozradí důležitý výraz, jehož vysvětlení si můžeš níže přečíst.

	ANO	NE
Marie Terezie pocházela z 16 dětí.	P	O
Josef II. nebyl manželem Marie Terezie.	S	A
Císařovna se chtěla vyrovnat Karlovi VI..	N	V
Armádu považovala Marie Terezie za velmi důležitou.	Í	O
Povinná školní docházka byla stanovena v délce 10 let.	V	C

Marie Terezie posílila moc šlechty zavedením nevolnictví.	N	E
K rozvoji řemesel a obchodu přispěla výstavba dílen a silnic.	N	I
Poměry chudého lidu se také zlepšily díky zavedení soudnictví.	S	C
Nevolníci se nemohli bez souhlasu vrchnosti ženit ani stěhovat.	T	E
Josef II. se postaral o úplné zrušení náboženství.	M	V
Rušení klášterů znamenalo i ničení církevních památek.	Í	T

OSVÍCENSTVÍ je nový způsob nahlížení na svět a život v něm. Usiluje „o prozření člověka skrz tmou nevědomosti“. Myslitelé důvěřovali lidskému rozumu a považovali vzdělání za základní podmínku pokroku. Snažili se upozornit na důležitost spravedlnosti, přirozených práv člověka a nesmyslnost předsudků a tzv. „církevních pravd“.

ZDROJE:

Vlastní text autora materiálu.

http://www.digital-guide.cz/media/thumbs/digital_guide/selekce_realie/vyznamne_osobnosti/pa_novnici-a-politici/josef_II/josef-ii.jpg_800x800_q85.jpg